

Apjir/ e-ISSN: 2602-2893

Cilt: 8, Sayı: 3, 2024, ss. 433-466/ Volume: 8, Issue: 3, 2024, pp. 433-466

Journal homepage: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/apjir>

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

ÂLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ

Muammer CENGİL

Prof. Dr., Hitit Üniversitesi, Din Psikolojisi Anabilim Dalı, Çorum

Prof. Dr., Hitit University, Department of Religious Psychology, Çorum/Türkiye

muammecengil@gmail.com

orcid.org/0000-0002-5449-5251

ror.org/01x8m3269

Ahmet KOÇ

Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul

Assoc. Prof., İstanbul University, Department of Religious Education, İstanbul/Türkiye

ahmetkoc@istanbul.edu.tr

orcid.org/0000-0001-6165-4401

ror.org/03a5qrr21

Öz

Aile, bireylerin psikolojik, duygusal ve manevi ihtiyaçlarının karşılandığı temel bir yapı taşıdır. Özellikle eşler arasındaki manevi doyum, aile içi huzurun sağlanmasında ve bireylerin yaşamdan tatmin olmasında önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, eşler arasındaki manevi doyumun, genel yaşam doyumunu nasıl etkilediği merak uyandıran bir araştırma alanıdır. Bu çalışmada, ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2024 yılında Çorum'da 402 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada "Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum Ölçeği" ve "Yaşam Doyumu Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre katılımcıların hem ailede eşler arasında manevi doyum hem de yaşam doyumunu algılarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ölçeğinin tüm faktörlerinde gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu; diğer kâmlık faktöründe kadınlar lehine diğer dört faktörde ise erkekler lehine olduğu ortaya çıkmıştır. 21-34 yaş grubundaki katılımcıların manevi doyum düzeylerinin diğer yaş grubundaki katılımcılara göre yüksek olduğu görülmüştür. Eğitim durumu ve evlenme yaşı manevi doyuma ve yaşam doyumuna etki etmezken, algılanan yüksek ekonomik düzeyin alt gruba göre yaşam doyumunu arttırdığı tespit edilmiştir. Evlilik süresinin eşler arasındaki manevi doyumunu etkileyen faktörlerden biri olduğu ve evlilik süresi 0-5 yıl olan katılımcıların manevi doyumunun daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak çocuk sahibi olmanın ise eşler arasındaki manevi doyumunu düşürdüğü görülmüştür. Araştırmada ailede eşler arasındaki manevi doyum ve yaşam doyumunu arasında pozitif yönde, anlamlı ve genel olarak orta düzeyde bir ilişkinin olduğu diğer bir ifadeyle manevi doyumun yüksek olmasının yaşam doyumunu da olumlu etkilediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla eşler arasındaki manevi doyumun, bireylerin yaşam kalitesini ve genel mutluluğunu arttırdığı söylenebilir.

Geliş Tarihi: 18.11.2024

Doi: doi.org/10.52115/apjir.1587185

Kabul Tarihi: 04.12.2024

Anahtar kelimeler: Aile, Manevi Doyum, Yaşam Doyumu, Evlilik.

THE RELATIONSHIP BETWEEN PERCEIVED SPIRITUAL SATISFACTION AND LIFE SATISFACTION BETWEEN SPOUSES IN THE FAMILY

Abstract

Sexual orientation, which refers to a person's sexual or romantic interest in any gender, is basically analyzed in two parts: heterosexuality and homosexuality. While heterosexuality refers to a person's sexual or romantic attraction to the opposite sex, homosexuality refers to a person's sexual or romantic interest in the same sex. While heterosexuality is considered to be compatible with fitrat, homosexuality is considered to be incompatible with fitrat. When the biopsychosocial structure and creation of human beings are analyzed, their individual and social roles reveal the characteristics of fitrat. On the other hand, recently, with some studies and incentives at the global level, the phenomenon of homosexuality has been made widespread all over the world. Instead of supporting the development of a healthy sexual identity in young people with sexual identity confusion, a significant number of mental health professionals assume a normalizing role by remaining neutral or adopting a supportive attitude towards sexual orientations contrary to fitrat. Currently, the APA's diagnostic criteria also normalize the issue. Many studies on the nature of homosexuality have concluded that homosexuality is not congenital but developed disorder. Studies on the effects of homosexuality have shown that it causes many biological and psychological problems in individuals. These studies are ignored and efforts to impose homosexuality on society are increasing gradually. Therefore, there is a need for a paradigm shift on this issue, starting from the field of psychology. At the point of ensuring this change, studies centered on the psychology of fitrat, which refers to the totality of the emotional and spiritual characteristics of human beings shaped by their creation, will be useful. It is necessary to create new diagnostic criteria that take into account the fitrat. In this study, the subject is addressed in a holistic manner by reviewing the sources expressing the psychology of fitrat.

Keywords: Psychology, Guidance and Psychological Counseling, Fitrat Psychology, Heterosexuality, Homosexuality

Atf / Cite as: Cengil, Muammer-Koç, Ahmet. "Ailede Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki". *Apjir* 8/3 (Aralık 2024), 433-466.

Giriş

Evlilik hayatında çiftlerin, duygusal ve manevi anlamda ne kadar tatmin olduğunu ifade eden eşler arası *manevi doyum*, çoğunlukla psikolojik yakınlık, duygusal destek, güven ve özen gibi faktörlere dayanır. Eşlerin birbirlerine gösterdiği sevgi, saygı, anlayış ve güven gibi temel değerlerle yakından ilişkili olan manevi doyum, ilişkiyi derinleştiren ve daha anlamlı hale getiren duygusal unsurların bir birleşimidir.

Manevi doyumun temel bileşenleri; duygusal bağlılık ve yakınlık, iletişim ve anlayış, saygı ve değer verme, güven ve sadakat, duygusal destek ve yardımlaşma, empati ve anlayıştır.

Manevi doyum, sadece eşler arasındaki duygusal bağları güçlendirmekle kalmaz, aynı zamanda ilişkinin kalitesini ve çiftlerin genel yaşam doyumunu da artırır. Bu duygusal tatminin arttığı bir evliliğin psikolojik sağlık, mutluluk ve özsaygı üzerinde olumlu etkiler oluşturduğu anlamına gelir. Yine evlilikte manevi doyum, çiftlerin ilişkilerine daha fazla

AİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ

özveri, anlayış ve sabır göstermelerini sağlar ve bu durum zorluklarla başa çıkmayı kolaylaştırır ve ilişkinin uzun vadede sürdürülebilir olmasını sağlar.

Eşler arasındaki manevi doyum, genellikle bireylerin yaşamlarını ne kadar tatmin edici buldukları, genel memnuniyet ve mutluluk düzeyleri olarak tanımlayabileceğimiz *yaşam doyumunu* ile doğrudan ilişkilidir. Yani, evliliklerinde manevi tatmin yaşayan bireyler, yaşamlarının diğer alanlarında da genellikle daha yüksek bir tatmin ve mutluluk seviyesine sahiptirler. Evliliğin kalitesi ve bireylerin eşlerinden aldıkları destek, yaşam doyumlarını doğrudan etkileyen temel faktörlerdir. *Evlilikte yaşam doyumunu* ise bireylerin evliliklerini ve bu ilişkiye dair deneyimlerini nasıl değerlendirdikleriyle ilgilidir. Yüksek yaşam doyumuna sahip olan bireyler, evliliklerinden mutluluk ve huzur hisseden ve genel olarak tatmin olmuş kişilerdir. Bu tatmin, evlilikteki duygusal yakınlık, eş desteği, ilişki tatmini ve güven gibi faktörlerle doğrudan ilişkilidir.

Evlilikte yaşam doyumunu, psikolojik iyilik hali (well-being), duygusal sağlık ve genel yaşam memnuniyeti üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu, sadece kişisel yaşamda değil, çiftlerin ilişkilerindeki karşılıklı etkileşimde de önemli bir rol oynar (Sayın vd., 2019)

Aile içerisindeki ilişkiler ve bu ilişkilerin niteliği, bireylerin yaşam doyumunu üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Özellikle eşler arasındaki manevi doyum, aile içi huzurun sağlanmasında ve bireylerin yaşamdan tatmin olmasında önemli bir rol oynar. Manevi doyum, bireyin hayatı anlamlandırma, iç huzur bulma ve yaşamın zorluklarına karşı dayanıklılık geliştirme gibi unsurları içerir. Bu bağlamda, eşler arasındaki manevi doyumun, genel yaşam doyumunu nasıl etkilediği merak uyandıran bir araştırma alanıdır. Bu çalışmada, ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, manevi doyumun bireylerin genel refahı üzerindeki etkisine dair önemli bilgiler sunmayı hedeflemiştir. Ayrıca bu çalışmada eşler arasında algılanan manevi doyum ile yaşam doyumunu; cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, meslek, ekonomik durum, evlenme yaşı, evlilik yaşı, çocuk sahibi olma durumu ve aile yapısı değişkenleri bağlamında ele alınmıştır.

1. Yöntem

Bu çalışmada, belirlenen değişkenler arasındaki ilişkileri analiz etmek amacıyla nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel yöntem, veri toplama sürecinde sayısal verilerden yararlanarak araştırma sorularına objektif, ölçülebilir ve genellenebilir yanıtlar sunmayı amaçlamaktadır (Büyüöztürk vd., 2024). Bu bağlamda, araştırma kapsamında veriler iki ölçek yoluyla toplanmış ve istatistiksel analiz teknikleri ile değerlendirilmiştir.

1.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, belirli değişkenler arasındaki ilişkileri analiz etmek amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, mevcut durumu olduğu gibi betimlemeyi hedefleyen ve değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkilerini inceleyen bir nicel araştırma

desenidir (Büyüöztürk vd., 2024). Bu model, ilgili örneklem grubuna anket uygulaması yapılarak veri toplanmasını sağlar.

1.2. Örneklem

Araştırmanın örneklem grubunu, Çorum il merkezinde ikamet eden 21-75 yaş arası yetişkinler oluşturmaktadır. Örneklem, basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Toplam 402 katılımcı ile gerçekleştirilen bu araştırma, araştırmanın genellenebilirliğini sağlamak amacıyla yeterli büyüklükte seçilmiştir. Zira toplam nüfusu 300.000 civarında olan Çorum ili örneklem grubunun 384 olması yeterli kabul edilmektedir (Büyüöztürk vd., 2024). Çalışma grubu hakkında demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur:

Tablo 1. Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	N	%
Cinsiyet	Kadın	291 72,4
	Erkek	111 27,6
Yaşınız	21-34 yaş arası	120 29,9
	35-44 yaş arası	156 38,8
	45-54 yaş arası	99 24,6
	55-64 yaş arası	25 6,2
	65 yaş ve üzeri	2 0,5
Öğrenim Durumunuz	İlkokul	35 8,7
	Ortaokul	20 5,0
	Lise	75 18,7
	Üniversite (Ön lisans)	82 20,4

**AİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

	Üniversite (Lisans)	140	34,8
	Lisansüstü	50	12,4
	Akademisyen	15	3,7
	Öğretmen	75	18,7
	Diyanet Personeli	73	18,2
	Sağlık Personeli	15	3,7
Mesleğiniz	Serbest Meslek	29	7,2
	Ev Hanımı	119	29,6
	Kamu Personeli	30	7,5
	İşçi	16	4,0
	Çalışmayan	30	7,5
	Alt gelir	44	10,9
Ekonomik Durumunuz	Orta gelir	351	87,3
	Üst gelir	7	1,7
	18-24 yaş arası	235	58,5
Evlenme Yaşınız	25 yaş ve üstü	167	41,5
Evlilik Süreniz	0-5 yıl	86	18,9

	6-10 yıl	51	15,2
	11-15 yıl	63	13,2
	16-20 yıl	62	15,4
	21-25 yıl	71	17,7
	26 yıl ve üstü	79	19,7
Çocuk Sahibi Olma Durumu	Çocuğumuz yok	53	13,2
	Tek çocuğumuz var	62	15,4
	2 çocuğumuz var	141	35,1
	3 çocuğumuz var	124	30,8
	4 ve daha fazla çocuğumuz var	22	5,5
Aile Yapısı	Evli Çift (Çocuksuz)	45	11,2
	Çocuklu Aile	315	78,4
	Geniş Aile (Aile Büyükleriyle Beraber)	34	8,5
	Diğer	8	2,0
TOPLAM		402	%100

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırmada yer alan katılımcılar dokuz farklı özellik bakımından birbirlerinden farklılıklar göstermektedir. Bu bakımdan ailede eşler arasında algılanan manevi doyumu ve yaşam doyumunu ölçmek için katılımcılarda olması beklenen maksimum çeşitliliğin sağlandığı söylenebilir. Ayrıca katılımcılara yöneltilen evlilik yaşı, evlilik süresi, aile yapısı ve çocuk sahibi olma gibi değişkenlerin ailede eşler

AİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ

arasındaki manevi doyum ve yaşam doyumunu üzerindeki etkisinin ortaya konulması bakımından önemlidir. Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların önemli kısmının 45 yaş altı (%68,7), üniversite mezunu (%66,6), orta gelir düzeyi (%87,3) ve çocuklu aileler (%88,8) olduğu görülmektedir. Bu bakımdan nicelik olarak yeterli olan örneklemin nitelik olarak da evreni temsil gücünün yüksek olduğu ifade edilebilir.

1.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada elde edilen veriler, Ailede Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada kullanılan “Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum Ölçeği (EŞMDÖ)”, Cengil ve Koç tarafından 2023 yılında geliştirilmiştir. 29 maddeden oluşan ölçeğin olumlu kişilik özellikleri, duygusal yakınlık, sadakat, diğerkamalık, din ve maneviyat isimleri verilen beş boyutu bulunmaktadır. Daha önce geçerlik ve güvenirlik çalışmaları olan ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi aşamasında, $X^2=1,93$ ve RMSEA=0,05; diğer uyum indeksleri SRMR=0,07, NFI=0,91, CFI=0,95, IFI=0,95, RFI=0,90 ve TLI=0,95 olarak tespit edilmiştir. Bu değerler, ölçeğin yapı uyumunun iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Cronbach’s Alpha katsayısı ölçeğin tümü için 0,96, faktörler için sırasıyla 0,96, 0,94, 0,86, 0,87 ve 0,75 olarak ortaya çıkmıştır. Ölçeğin yüksek düzeyde güvenirliğe ve maddelerin iç tutarlılığa sahip olduğu belirlenmiştir (Cengil – Koç, 2023).

Yaşam Doyumu Ölçeği, ilk olarak Diener, Emmons, Larsen ve Griffin tarafından 1985 yılında geliştirilmiştir (Diener vd., 1985). Bu araştırmada kullanılan Türkçe uyarlama ve geçerlik-güvenirlik çalışması ise Dağlı ve Baysal tarafından 2016 yılında yapılmıştır. Tek boyutlu ölçek 5 maddeden oluşmaktadır. Daha önce geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış olan ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi aşamasında, $X^2=1,17$ ve RMSEA=0,03; diğer uyum indeksleri SRMR=0,01, NFI=0,99, NFI=1,00, CFI=1,00, GFI=0,99 ve AGFI=0,97 olarak tespit edilmiştir. Bu değerler, ölçeğin yapı uyumunun iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Cronbach’s Alpha katsayısı 0,88 olarak ortaya çıkmıştır. Ölçeğin yüksek düzeyde güvenirliğe ve maddelerin iç tutarlılığa sahip olduğu belirlenmiştir (Dağlı – Baysal, 2016).

Tüm bu analizlerin sonucu olarak; hem ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ölçeğinin hem de yaşam doyumunu ölçeğinin 18 yaş ve üzeri evli bireyler ve gruplar için kullanılmaya uygun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı oldukları ifade edilebilir.

1.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama süreci 2024 yılı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara veri toplama araçları çevrim içi olarak uygulanmış, katılımcılardan gönüllülük esasına göre yanıtlar toplanmıştır. Katılımcıların anonim kalmasını sağlamak amacıyla herhangi bir kimlik bilgisi alınmamış, yanıtlar gizlilik esaslarına uygun olarak saklanmıştır.

Toplanan veriler, SPSS 26.0 kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada tanımlayıcı istatistikler için frekans, yüzde, ortalama, standart sapma; ilişkisel analizler için Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Araştırma hipotezlerini test etmek için ise t-testi, ANOVA ve LSD testleri kullanılmıştır. Verilerin analizinde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir.

2. Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın temel problemlerine yanıt aramak amacıyla toplanan nicel verilerin analiz sonuçları sunulmaktadır. Veriler, katılımcılardan elde edilen yanıtların istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmesi yoluyla incelenmiş ve sonuçlar, araştırmanın temel amaçları doğrultusunda sistematik bir şekilde sınıflandırılarak sunulmuştur. Bulguların daha iyi anlaşılabilmesi için ilgili değişkenlerin her biri ayrı ayrı ele alınmış, temel eğilimler ve anlamlı farklılıklar vurgulanmıştır. Bu analizler, araştırmanın amacına ulaşması ve temel problemlerin cevaplanması açısından önemli çıkarımlar sunmaktadır.

2.1. Ailede Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ölçeği ve yaşam doyum ölçeğine verdikleri toplam puanlar ve ölçeklerdeki faktörlerin normallik değerleri Tablo 2’de sunulmuştur:

Tablo 2. Faktörlere Verilen Ortalama Puan Değerleri ve Normallik Değerleri

Faktör/Ölçe	N	Ortalama	Sd	Değer	Skewnes	Kurtosis	Cronbach’
Olumlu	402	3,38	0,97	Çoğunlukla	-0,16	-0,80	0,93
Duygusal	402	3,83	1,07	Çoğunlukla	-0,76	-0,34	0,94
Sadakat	402	3,92	1,21	Çoğunlukla	-0,87	-0,28	0,94
Diğerkâmlık	402	3,82	0,83	Çoğunlukla	-0,39	-0,50	0,72
Din ve	402	4,37	0,93	Kesinlikle	-1,39	1,06	0,95
Yaşam	402	3,51	0,93	Büyük	-0,79	-0,03	0,87

Tablo 2’deki sonuçlara göre ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ölçeğindeki olumlu kişilik özellik faktörünü (\bar{X} =3,38), duygusal yakınlık faktörünü (\bar{X} =3,83), sadakat faktörünü (\bar{X} =3,92) ve diğerkâmlık faktörünü (\bar{X} =3,82) puan vererek “çoğunlukla katılıyorum” düzeyinde; din ve maneviyat faktörünü ise (\bar{X} =4,37) puan vererek “kesinlikle katılıyorum” düzeyinde değerlendirmişlerdir. Katılımcıların yaşam doyum ölçeğini ise

AİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ

(\bar{X} =3,51) puanla “büyük oranda katılıyorum” düzeyinde değerlendirdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların hem ailede eşler arasında manevi doyum hem de yaşam doyumunu algılarının 5’li likert tipi ölçekte 4’e karşılık gelen “çoğunlukla katılıyorum” düzeyinde olduğu ifade edilebilir.

Ayrıca Tablo 2’de faktörlerin Cronbach’s Alpha analizi sonuçları ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ölçeğindeki faktörler için sırasıyla 0,93, 0,94, 0,94, 0,72, 0,95 ve yaşam doyumunu ölçeği için 0,87 şeklinde tespit edilerek güvenilirlik analizinin yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan normallik testinde ise her iki ölçekteki faktörlerin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığında Skewness değerlerinin $-1,39 < X < -0,16$ arasında; Kurtosis değerlerinin ise $-0,80 < X < +1,06$ arasında değiştiği tespit edilmiştir. Basıklık ve çarpıklık değeri $-1,5$ ile $+1,5$ aralığındaki verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2020; George – Mallery, 2020; Hahs-Vaughn – Lomax, 2013). Normallik değerlerinin istenen seviyelerde ve güvenilirlik değerlerinin de yüksek olması veriler için parametrik ve ilişki analizlerin yapılabileceğini ortaya koymaktadır.

Ailede eşler arasında manevi doyum ve yaşam doyumunu algılarının yüksek olması, güçlü bir ilişki dinamiğine ve sağlıklı bir evlilik yapısına işaret eder. Manevi doyum, eşlerin birbirlerine duygusal olarak yakın olduklarını, birbirlerini anladıklarını ve karşılıklı destek sağladıklarını gösterir. Ayrıca paylaşılan değerler ve hedefler, iyi bir iletişim, güven ve sadakat, kişisel gelişim ve birlikte gelişim, aile içindeki rollerin dengesi, yaşam doyumunu artıran temel unsurlardır. Nitekim yapılan çalışmalar bireylerin manevi ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasının evlilik memnuniyetini artırabileceğini ve genel yaşam doyumuna katkıda bulunabileceğini göstermektedir.

Snyder ve Lopez manevi doyum ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi pozitif psikoloji çerçevesinde ele aldıkları çalışmalarında özellikle romantik ilişkilerdeki manevi tatminin yaşam doyumunu üzerinde olumlu etkisi olduğunu öne sürmüşlerdir (Snyder – Lopez, 2001). İlişki tatmininin ve bağlılığın yaşam doyumunu ile olan ilişkisini ele alan Gottman ve Silver çiftlerin birbirine olan manevi bağlılıklarının, ilişki kalitesini ve yaşam doyumunu önemli ölçüde arttırabileceğini söylemektedir. (Gottman – Silver, 1999) Ramadhina ve arkadaşları evli çiftlerde öznel mutluluğun yordayıcısı olarak maneviyat ve evlilik doyumunu üzerine yaptıkları çalışmada maneviyat ve evlilik doyumunun öznel mutlulukla ilişkili olduğunu tespit etmiştir. (Ramadhina vd., 2022).

Pargament de benzer şekilde maneviyatın duygusal doyumunu artıran ve evlilikteki zorlu yaşam olaylarına karşı dayanıklılık sağlayan bir faktör olduğunu ifade etmektedir (Pargament, 1997). Ailedeki manevi bağlılığın çiftlerin ilişkilerindeki anlam arayışını ve duygusal yakınlıklarını güçlendirerek hem kendilerinin hem de aile üyelerinin yaşam doyumunu arttırdığını vurgulayan bir diğer isimdir (Walsh, 2003). Bazı araştırmalar, eşlerin manevi doyumunu sadece ilişki tatmini olarak değil bireylerin yaşam doyumunu etkileyen daha geniş bir psikolojik iyilik hali olarak ele alır. Bu çalışmalardan birisi de Rusbult ve arkadaşlarının çalışmasıdır (Rusbult vd., 2011).

2.2. Cinsiyete Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeyleri üzerinde cinsiyet değişkeninin anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için yapılan T testi sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur:

Tablo 3. Cinsiyete Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Faktör	Cinsiyet	N	\bar{X}	Sd	t	p
Olumlu Özellikleri	Kadın	291	3,29	0,98	-3,02	0,00**
	Erkek	111	3,61	0,92		
Duygusal Yakınlık	Kadın	291	3,68	1,11	-4,80	0,00**
	Erkek	111	4,24	0,85		
Sadakat	Kadın	291	3,75	1,16	-5,22	0,00**
	Erkek	111	4,38	0,82		
Diğerkâmlık	Kadın	291	3,90	0,81	3,15	0,00**
	Erkek	111	3,61	0,86		
Din ve Maneviyat	Kadın	291	4,28	0,99	-2,95	0,00**
	Erkek	111	4,59	0,71		
Yaşam Doyumu	Kadın	291	3,48	0,96	-0,95	0,034
	Erkek	111	3,58	0,85		

** P<0,00

Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında ailede eşler arasında algılanan manevi doyum

AİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ

ölçeğinin tüm faktörlerinde gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılık diğerkâmlık faktöründe kadınlar lehine olurken diğer dört faktörde ise erkek lehine gerçekleşmiştir. Puanlar incelendiğinde olumlu kişilik özellikleri faktörünü kadınlar $\bar{X}=3,29$ puanla değerlendirirken, erkekler $\bar{X}=3,61$ puanla değerlendirmişlerdir. Duygusal yakınlık faktörünü kadınlar $\bar{X}=3,68$ puanla değerlendirirken erkekler ise $\bar{X}=4,24$ puanla değerlendirmişlerdir. Sadakat faktörünü ise kadınlar $\bar{X}=3,75$ puanla değerlendirirken erkekler ise $\bar{X}=4,38$ puanla değerlendirmişlerdir. Din ve maneviyat faktörünü ise kadınlar $\bar{X}=4,28$ puanla değerlendirirken erkekler ise $\bar{X}=4,59$ puanla değerlendirmişlerdir. Bu dört faktörde elde edilen bulgulara bakıldığında erkeklerin daha yüksek puanla değerlendirdikleri görülmektedir. Diğerkâmlık faktörünü ise erkekler $\bar{X}=3,61$ puanla değerlendirirken kadınlar ise $\bar{X}=3,90$ puanla değerlendirmiş ve erkeklere göre daha yüksek bir puan değeri vermişlerdir. Yaşam doyumu ölçeğinde ise cinsiyet değişkeninin katılımcıların yaşam doyumları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar ışığında cinsiyet değişkeninin ailede eşler arasında algılanan manevi doyumları üzerinde anlamlı değişikliğe sebep olduğu, bu değişikliğin de ölçeğin boyutları bağlamında farklı gruplar lehine tezahür ettiği görülmektedir.

Cinsiyet, ailede hissedilen manevi duyumları etkileyen önemli bir faktördür. Geleneksel olarak kadınlar bakım veren ve duygusal bağları güçlendiren roller üstlenirken, erkekler daha az duygusal ifade şansı bulur ve daha “mantıklı” veya “güçlü” olma beklentisi altındadır. Aile yapılarındaki cinsiyetle ilgili roller, ailenin manevi atmosferini şekillendirebilir. Ayrıca cinsiyet, bireylerin duygusal deneyimlerini nasıl ifade ettiklerini de etkileyebilir. Kadınlar genellikle duygusal ifadeye daha açıkken, erkekler toplumsal olarak daha kapalı bir şekilde duygularını ifade edebilirler. Cinsiyetin, bir bireyin inanç sistemine olan yaklaşımını da şekillendirebileceği bir diğer alan olabilir. Modern toplumlarda, özellikle cinsiyet rollerindeki değişimlerle birlikte, aile içindeki duygusal ve manevi bağlar zayıflayabilmektedir. Literatüre baktığımızda konuyla ilgili yapılmış bazı çalışma sonuçları şu şekildedir;

Emmons ve McCullough’un cinsiyetin manevi uygulamalardaki yerini ve duygusal bağlamını ele aldıkları çalışmada kadınların genellikle daha fazla manevi deneyim yaşadıkları ve şükran duygusu ifade ettikleri, erkeklerin ise daha soyut ve daha az duygusal dini uygulamalara sahip oldukları ve bu durumun da manevi doyum üzerinde etkili olduğunu bulunmuştur (Robert – McCullough, 2003). Bahr ve Chadwick tarafından yapılan araştırmada da kadın ve erkekler arasında manevi değerlerin farklı şekillerde aktarıldığı ve bu durumun manevi doyumunu etkilediği tespit edilmiştir (Bahr – Chadwick, 1985).

Bodenmann ve arkadaşları yaptıkları çalışmada evlilik doyumu düşük olan kadınlarda günlük yüksek stres düzeyinin beraberinde cinsel aktiviteden kaçınmaya sebep olurken erkeklerde ise daha fazla cinsel aktiviteyi öngörmektedir (Bodenmann vd., 2007). Jackson ve arkadaşları evlilik memnuniyetinde cinsiyet farkını araştırmak üzere yaptıkları meta-analiz çalışmasında karı kocaların evlilik memnuniyet düzeyleri karşılaştırıldığında

cinsiyet farklılığının olmadığını görmüşlerdir (Jackson, vd., 2014). Ülkemizde yapılmış çalışmaların bazılarında, evli bireylerde yaşam doyumunun cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı ve evli erkeklerin yaşam doyumu puanlarının evli kadınlardan daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Erdoğan 2018; Öziş, 2016; Zhumgalbekov vd., 2023).

2.3. Yaşlarına Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeyleri üzerinde yaş değişkeninin anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için yapılan testlerin sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur:

Tablo 4. Yaşa Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Faktör / Ölçek	Levene		ANOVA		Brown-Forsythe		Aralarında Farklılık Olan Gruplar
	Statistic	P	F	P	Statistic ^a	P	
Olumlu Kişilik Özellikleri	0,93	0,44	5,81	0,00**	-	-	21-34 > 35-44 yaş
							21-34 > 45-54 yaş
Duygusal Yakınlık	3,81	0,00**	-	-	8,94	0,00**	21-34 > 35-44 yaş
							21-34 > 45-54 yaş
Sadakat	3,86	0,00**	-	-	5,78	0,00**	21-34 > 35-44 yaş
							21-34 > 45-54 yaş
Diğerkâmlık	0,92	0,45	1,50	0,20	-	-	-
Din ve Maneviyat	2,73	0,02*	-	-	1,09	0,35	-

**AİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Yaşam Doymu	1,04	0,38	1,10	0,35	-	-	-
----------------	------	------	------	------	---	---	---

** P<0,00; * P<0,05

Yaşlarına göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında olumlu kişilik özellikleri, duygusal yakınlık ve sadakat boyutunda 21-34 yaş grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. 21-34 yaş grubundaki katılımcılar “olumlu kişilik özellikleri” boyutunu $\bar{X}=3,68$ puanla değerlendirirken, 35-44 yaş grubundakiler $\bar{X}=3,24$ puanla, 45-54 yaş grubundakiler ise $\bar{X}=3,16$ puanla değerlendirmişlerdir. 21-34 yaş grubundaki katılımcılar “duygusal yakınlık” boyutunu $\bar{X}=4,22$ puanla değerlendirirken, 35-44 yaş grubundakiler $\bar{X}=3,63$ puanla, 45-54 yaş grubundakiler ise $\bar{X}=3,66$ puanla değerlendirmişlerdir. 21-34 yaş grubundaki katılımcılar “sadakat” boyutunu $\bar{X}=4,25$ puanla değerlendirirken, 35-44 yaş grubundakiler $\bar{X}=3,72$ puanla, 45-54 yaş grubundakiler ise $\bar{X}=3,83$ puanla değerlendirmişlerdir. Ölçeğin diğer iki faktöründe ve yaşam doymu ölçeğinde ise gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuca ulaşılmamıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında, 21-34 yaş grubundaki katılımcıların olumlu kişilik özellikleri, duygusal yakınlık ve sadakat bakımından manevi doyum düzeylerinin diğer yaş grubundaki katılımcılara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yaş ile manevi doyum arasındaki ilişki karmaşıktır ve yaşa bağlı olarak değişmektedir. Genç yetişkinlikte manevi doyum, kimlik keşfi ve değerlerle ilişkilirken, orta yaşta yaşamın anlamı ve uyum arayışı ön plana çıkmaktadır. Yaşlılıkta ise manevi doyum, kabullenme ve huzurla bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Yaş ilerledikçe sosyal çevre ve toplumsal bağlar açısından daha fazla içsel bir değerlendirme yapılır. Bilimsel çalışmalar, yaşlı bireylerin genellikle gençlere göre daha yüksek düzeyde manevi doyuma sahip olduğunu bulmuştur. Burada şunun altını çizmek gerekir ki manevi doyum yalnızca dini katılımı değil, aynı zamanda yaşamın anlamı ve kişisel tatminle de ilişkilidir. Yaş ile manevi doyum arasındaki ilişki, kültürel, toplumsal ve bireysel farklılıklarla da şekillenmektedir. Literatürde farklı yaş gruplarının manevi ihtiyaçları ile değerleri ve yaşam doymu seviyesini araştıran bilimsel çalışmalar bulunmaktadır.

Joshi ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada genç çiftlerin dini bağlılıklarının ve ortak manevi değerlere sahip olmalarının daha derin bağ oluşturmalarına ve evlilik hayatındaki zorlukları aşmaya yardımcı olduğunu bulmuştur (Joshi vd., 2008). Lammers ve arkadaşlarının eşler arasındaki ortak manevi inançların, ilişki tatmini üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalarında ortak manevi değerlerin özellikle genç çiftlerin evliliklerindeki çatışmalarla başa çıkma konusunda önemli bir faktör olduğunu bulmuşlardır (Lammers vd., 2011).

Handal ve Lace'nin ebeveynlerin manevi bağlılıklarının ve aile yapısının çocukların dini değerlerini ve aile içi manevi deneyimleri nasıl etkilediğini belirlemek üzere yaptıkları çalışmada genç evli çiftlerin ailelerinde manevi bağlılık oluşturarak çocuklarına da manevi değerleri kazandırdıkları ve ailedeki manevi doyumun evlilik doyumunu olumlu etkilediğini tespit etmiştir (Handal – Lace, 2017). Koenig ve arkadaşları tarafından yaşlılıkta inançlar ve manevi doyum arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmada yaşlı bireylerde dini bağlılık ve manevi doyumun depresyonu azaltmaya yardımcı olabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Koenig, 1992).

Koenig ve arkadaşlarının yaşlı yetişkinlerde dini başa çıkma stratejilerinin psikolojik işlevsellik üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında yaşlı bireylerin dini başa çıkma stratejilerini kullanmalarının psikolojik işlevselliklerini arttırdığı ve manevi doyumlarını olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (Koenig vd., 1998). Lavretsky yaptığı çalışmada yaşlıların dini topluluklara ve manevi uygulamalara daha fazla bağlandıkça manevi doyumlarının da arttığı görülmüştür (Lavretsky, 2010).

2.4. Öğrenim Durumlarına Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeyleri üzerinde öğrenim durumu değişkeninin anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için yapılan testlerin sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur:

Tablo 5. Öğrenim Durumlarına Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Faktör / Ölçek	Levene		ANOVA		Brown-Forsythe		Aralarında Farklılık Olan Gruplar	
	Statistic	P	F	P	Statistic ^a	P		
Olumlu Kişilik Özellikleri	2,40	0,03*	-	-	1,72	0,12	-	-
Duygusal Yakınlık	2,00	0,07	0,45	0,80	-	-	-	-
Sadakat	1,87	0,09	0,74	0,58	-	-	-	-
Diğerkâmlık	0,54	0,73	0,35	0,87	-	-	-	-

**AİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Din ve Maneviyat	3,48	0,00**	-	-	1,00	0,41	-
Yaşam Doyumunu	1,09	0,36	1,29	0,27	-	-	-

Öğrenim durumlarına göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuç olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre öğrenim durumu değişkeninin katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyumları üzerinde anlamlı bir değişiklik sebebi olmadığı anlaşılmıştır.

Literatürde evlilikte eğitim durumları ile manevi doyumları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan doğrudan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Fakat öğrenim durumunun, eşler arasındaki iletişimi ve manevi pratikleri etkileyebileceği düşünülebilir. Bir taraftan eğitilmiş bireylerin, daha açık fikirli ve empatik olabilirdiği ve bu durumun manevi değerlerin paylaşılmasını kolaylaştırabileceği ve eğitimin, bireylerin dini doktrinleri anlamalarını sağlayarak çiftler arasındaki manevi bağları güçlendireceği düşünülürken diğer taraftan da daha yüksek öğrenim düzeyine sahip kişilerin dini inançları daha eleştirel değerlendirebileceği ve bu nedenle dini bağlarının daha esnek olabileceği düşünülebilir. Ayrıca eğitim, bireylerin sosyal ağlarını ve kültürel deneyimlerini etkileyebilir, bu da onların daha fazla manevi deneyim ve perspektif edinmelerini sağlayabilir. Diğer taraftan daha yüksek öğrenim seviyesine sahip bireylerin daha az dini bağlılık gösterdiğini ve bunun da dini uygulamaların evlilik tatmini üzerinde daha az etki yarattığını değerlendirilebilir.

Evlilikte eğitim durumu da bireylerin yaşam doyumlarını olumlu ve olumsuz yönde etkileyebilen bir faktördür. Eğitilmiş bireyler genellikle daha iyi iletişim becerilerine sahiptir ve çatışmaları daha yapıcı bir şekilde çözebilirler. Bu da evlilik içindeki yaşam doyumunu artırır. Eğitim ayrıca, daha yüksek gelir potansiyeli, psikolojik sağlık ve kişisel gelişim fırsatları sağlayarak yaşam doyumunu olumlu yönde etkiler. Eğitilmiş çiftler genellikle eşitlikçi bir yaklaşım benimserler ve güçlü bir ortaklık ilişkisi geliştirebilirler ve eğitim durumu, sosyal çevreleri ve destek ağlarını genişleterek evlilik içindeki mutluluğu ve yaşam doyumunu artırabilir. Ancak, eğitim seviyesi yüksek olan bireyler bazen kariyer veya kişisel hedeflerine daha fazla odaklanabilirler ve bu da evliliklerine daha az zaman ve enerji ayırmalarına yol açabilir. Bu tür durumlar, evlilik içindeki yaşam doyumunu olumsuz etkileyebilir.

Literatürde eğitim seviyesinin evlilik doyumunu, yaşam doyumunu ve psikolojik iyi oluş üzerinde etkilerini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Waite ve Gallagher tarafından yapılan çalışmada eğitim düzeyinin evli bireylerin ekonomik güvenliğini, toplumsal katılımını ve psikolojik iyi oluşlarını nasıl etkilediğini ele almışlardır ve eğitilmiş çiftlerin daha sağlıklı iletişim ve problem çözme becerilerine sahip oldukları ve bu durumun da

evlilik doyumu üzerinde olumlu etki oluşturduğunu ifade etmektedirler (Waite – Gallagher, 2001). Proulx ve arkadaşları yaptıkları çalışmada evlilikte yüksek kaliteli ilişki ve yüksek yaşam doyumu arasında güçlü bir ilişki olduğu ve eğitim düzeyinin bu ilişkiyi güçlendirdiğini tespit etmişlerdir (Proulx vd., 2007). Gottman ve Silver evlilik üzerine yaptıkları çalışmada eğitim düzeyinin bireylerin karşılaştıkları zorluklar karşısında daha güçlü başa çıkma, daha sağlıklı iletişim ve problem çözme stratejileri geliştirdiklerini ve daha fazla duygusal yakınlık geliştirdiklerini belirtmişlerdir (Gottman – Silver, 1999)

Lammers ve arkadaşları yaptıkları çalışmada eğitim düzeyi yükseldikçe çiftlerin manevi değerlere daha açık bir şekilde yaklaşabildiklerini ve ortak inançların evlilik doyumu üzerinde arttırıcı bir etkisi olduğunu tespit etmişlerdir (Lammers vd., 2011). Farklı iki ayrı araştırmada da eğitilmiş bireylerin iletişim becerileri ve problem çözme becerileri sayesinde evliliklerinde de yüksek yaşam doyumuna sahip oldukları bulunmuştur (Zhang – Liang, 2023).

2.5. Mesleklerine Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeyleri üzerinde meslek değişkeninin anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için yapılan testlerin sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur:

Tablo 6. Mesleklerine Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Faktör / Ölçek	Levene		ANOVA		Brown-Forsythe		Aralarında Farklılık Olan Gruplar
	Statistic	P	F	P	Statistic ^a	P	
Olumlu Kişilik Özellikleri	1,39	0,40	1,88	0,05*	-	-	İşçi > Serbest Meslek, Ev Hanımı, Çalışmıyor
Duygusal Yakınlık	2,38	0,01*	-	-	2,27	0,01*	İşçi > Serbest Meslek, Ev Hanımı, Çalışmıyor
Sadakat	2,23	0,02*	-	-	1,80	0,06	-
Diğerkâmlık	1,07	0,37	1,60	0,11	-	-	-

**AİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Din ve Maneviyat	2,60	0,00**	-	-	1,20	0,29	-
Yaşam Doyumu	2,11	0,02*	-	-	1,94	0,05	-

** P<0,00; * P<0,05

Mesleklerine göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında olumlu kişilik özellikleri ve duygusal yakınlık boyutunda işçi grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. İşçi grubundaki katılımcılar “olumlu kişilik özellikleri” boyutunu $\bar{X}=4,30$ puanla değerlendirirken, serbest meslek grubundakiler grubundakiler $\bar{X}=3,44$ puanla, ev hanımı ve çalışmıyor grubundakiler ise $\bar{X}=3,21$ puanla değerlendirmişlerdir. İşçi grubundaki katılımcılar “duygusal yakınlık” boyutunu $\bar{X}=4,83$ puanla değerlendirirken, serbest meslek grubundakiler $\bar{X}=4,04$ puanla, ev hanımı ve çalışmıyor grubundakiler ise $\bar{X}=3,66$ puanla değerlendirmişlerdir. Ölçeğin diğer faktörlerinde ve yaşam doyum ölçeğinde ise gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuca ulaşılmamıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında, işçi grubundaki katılımcıların olumlu kişilik özellikleri ve duygusal yakınlık bakımından manevi doyum düzeylerinin diğer meslek grubundaki katılımcılara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Farklı meslek gruplarındaki bireylerin aile içi manevi doyum düzeyleri mesleklerinin getirdiği psikolojik ve sosyolojik etkilere bağlı olarak değişebilmektedir. Aynı şekilde aile içindeki duygusal destek de iş yaşamındaki stresle başa çıkmada önemli bir rol oynayabilmektedir. Literatüre baktığımızda konuyla ilgili yapılmış bazı çalışma sonuçları şu şekildedir;

Greenhaus ve Beutell yaptıkları çalışmada aile içi güçlü bağların ve duygusal desteğin iş hayatındaki stresle başa çıkmada ve iş-aile çatışmalarının olumsuz manevi doyumunu olumsuz etkileyeceğini (Greenhaus - Beutell, 1985); Bakker ve Demerouti de yaptıkları çalışmada iş stresinin duygusal ve manevi doyumunu olumsuz etkilerken, aile içi destekleyici ilişkilerin iş stresini azalttığını tespit etmiştir (Bakker - Demerouti, 2013). Hochschild yaptığı çalışmada kadınların hem iş hem de ev sorumluluklarını taşımasının manevi doyumları üzerinde olumsuz etki oluşturabileceğini fakat aile desteğinin ve esnek çalışma şartlarının bu olumsuzlukları azaltabileceğini ifade etmektedir (Hochschild, 2001). Seligman da bireylerin yaşamlarında anlam ve tatmin bulmalarının manevi doyumlarını arttırabileceğini ve bireyin anlamlı bir işte çalışmasının onun genel mutluluk düzeyini arttıracağını ifade etmektedir (Seligman, 2002).

Parker ve DeCotiis yaptıkları çalışmada iş yerindeki stresin bireylerin aile ilişkileri, genel yaşam tatmini, psikolojik ve fiziksel sağlıklarını olumsuz etkileyebileceğini, aile içindeki destekleyici ve anlayışlı ilişkilerin ise iş tatminsizliğinin olumsuz etkilerini hafifletebileceğini tespit etmişlerdir (Parker – DeCotiis, 1983). Wrzesniewski ve Dutton işlerine anlam katan çalışanların iş doyumları ile genel ve aile içi manevi doyumlarının artabileceğini (Wrzesniewski – Dutton, 2001).

2.6. Ekonomik Durumlarına Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeyleri üzerinde ekonomik durum değişkeninin anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için yapılan testlerin sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur:

Tablo 7. Ekonomik Durumlarına Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Faktör / Ölçek	Levene		ANOVA		Aralarında Farklılık Olan Gruplar
	Statistic	P	F	P	
Olumlu Özellikleri	Kişilik 0,09	0,90	1,42	0,24	-
Duygusal Yakınlık	1,51	0,22	1,10	0,33	-
Sadakat	0,20	0,81	0,89	0,40	-
Diğerkâmlık	0,25	0,77	0,68	0,50	-
Din ve Maneviyat	1,17	0,31	1,60	0,20	-
Yaşam Doyumu	0,77	0,46	12,09	0,00**	Üst ekonomik düzey> Orta düzey, Alt düzey Orta ekonomik düzey> Alt düzey

** P<0,00

AİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ

Ekonomik durumlarına göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum düzeylerine bakıldığında gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuç olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre ekonomik durum değişkeninin katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyumları üzerinde anlamlı bir değişiklik sebebi olmadığı anlaşılmıştır.

Ekonomik durumun ailedeki manevi doyum üzerindeki etkisi, kültürel ve sosyal faktörlere bağlı olarak değişebilir. Ekonomik güvenlik, aile üyeleri arasında olumlu ilişkiler ve duygusal bağların güçlenmesini sağlarken ekonomik stres ise gerilim, kaygı ve tükenmişlik hissine yol açarak aile ilişkilerini olumsuz etkileyebilir. Bunun yanında ekonomik zorluklar gibi durumlarda aile üyelerinin birlikte mücadele etmesi onları birbirlerine yakınlaştırabilir, manevi ve duygusal bağları güçlendirebilir. Farklı çalışmalarda ekonomik zorlukların aile içinde stres oluşturma, aile ilişkileri zayıflatarak manevi doyumunu olumsuz etkileyebileceği fakat aile üyeleri arasındaki dayanışma ve destekleyici ilişkilerin manevi doyumunu arttırabileceği görülmüştür (Conger vd., 2010).

Ekonomik durumlarına göre katılımcıların yaşam doyumunu düzeylerine bakıldığında ise ekonomik olarak daha üst düzeyde olanlar lehine anlamlı şekilde farklılık olduğu görülmektedir. Üst ekonomik düzey grubundaki katılımcılar yaşam doyumunu ölçeğini $X=4,42$ puanla değerlendirirken, orta ekonomik düzey grubundakiler $X=3,56$ puanla, alt ekonomik düzey grubundakiler ise $X=2,95$ puanla değerlendirmişlerdir. Elde edilen bulgulara bakıldığında, ekonomik olarak daha üst düzeyde olan katılımcıların yaşam doyumunu puanlarının daha alt düzeyde olan katılımcılara göre anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür.

Ekonomik durum ve yaşam doyumunu arasındaki ilişki, sosyal bilimlerde önemli araştırma konularından birisidir. Araştırmalar, gelir ile yaşam doyumunu arasında pozitif bir ilişki olduğunu fakat belirli bir gelir seviyesinin ötesinde, daha fazla gelirin yaşam doyumunu üzerinde sınırlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Gelir eşitsizliği, iş güvencesi ve iş tatmini de yaşam doyumunu etkileyebilir önemli bir faktördür. Aile yapısı, kültürel ve sosyal faktörler de ekonomik durum ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi etkileyen faktörler arasında zikredilebilir. Ekonomik durum ile yaşam doyumunu arasında yapılan çalışmalar genellikle ekonomik güvenlik, gelir durumu, gelir eşitsizliği, iş güvencesi ve sosyal faktörlerin yaşam doyumunu üzerindeki etkilerini incelemektedir.

Kahneman ve Deaton yaptıkları çalışmada yüksek gelir düzeyinin yaşam doyumunu üzerinde olumlu etkisi olduğunu fakat duygusal iyilik hali üzerinde belirgin bir fark oluşturmadığı sonucuna ulaşmışlardır (Kahneman – Deaton, 2010). Diener ve Biswas-Diener de yaptıkları çalışmada gelirin yaşam doyumunu üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu ve duygusal mutluluğun bir dereceye kadar paraya bağlı olduğunu savunmuşlardır. Onlara göre temel ihtiyaçların karşılanması ve ekonomik güvenlik yaşam doyumunu için önemlidir fakat mutluluk üzerinde sınırlı bir etkiye sahiptir ve mutluluk

üzerinde kişisel değerler ve sosyal bağlantılar etkili olabilmektedir (Diener – Biswas-Diener, 2002)

Veenhoven geniş çaplı literatür taramasına dayalı olarak yazdığı kitabında bireyin yaşam doyumunun geliri yanında aile bağları, sağlık, kişisel özgürlük, toplumsal güvenlik vb. faktörlere bağlı olduğu sonucuna ulaşmıştır (Veenhoven, 1991). Easterlin ekonomik büyüme ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında gelir arttıkça daha fazla mutluluk elde edilmediği, gelirin yalnızca belli bir noktaya kadar mutluluk sağladığını öne sürmüştür. Literatüre “Easterlin Paradoksu” olarak geçen bu bulguya göre gelir ile mutluluk arasında doğrusal bir ilişki söz konusu değildir (Easterlin, 1974).

Clark ve Oswald gelir ile mutluluk arasındaki ilişkiyi bireylerin diğer insanların gelirine göre algıladıkları gelir düzeyleri açısından ele almıştır ve çalışma sonunda yaşam doyumunu üzerinde sadece bireylerin kendi gelirlerinin değil aynı zamanda çevrelerindeki diğer insanların gelir düzeylerinin (referans grubu etkisi) de etkili olduğunu bulmuşlardır (Clark – Oswald, 1996). Yani bu çalışma sonucuna göre gelir ile mutluluk arasında ilişki vardır fakat bu sadece kişinin gelirine değil, çevresindeki insanların gelirine de bağlıdır. Bu sonuç toplumsal eşitsizliğin yaşam doyumunu üzerindeki etkisini göstermesi açısından da önemlidir.

Graham ve Pettinato yaptıkları çalışmada gelişmekte olan ülkelerde gelir eşitsizliği, ekonomik güvenlik ve iş güvenliğinin yaşam doyumunu üzerinde etkili olduğu ve gelirden daha önemli bir rol oynadığı sonucuna ulaşmıştır (Graham – Pettinato, 2002). Helliwell ve arkadaşları tarafından hazırlanan ve dünya genelindeki mutluluk düzeylerini etkileyen ekonomik ve sosyal faktörlere dair önemli veriler sunan “Dünya Mutluluk Raporu 2019” a göre ekonomik güvenlik yaşam doyumuna katkı sağlamakta fakat toplumsal bağlar ve hükümet politikalarının da büyük bir etkisi bulunmaktadır. Rapora göre gelir yanında gelir eşitsizliği, sosyal güvenlik, kişisel özgürlük gibi faktörler de mutluluk ve yaşam doyumunu üzerinde etkili olan önemli faktörlerdir (Helliwell vd., 2019).

2.7. Evlenme Yaşlarına Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeyleri üzerinde evlenme yaşlarının anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için yapılan testlerin sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur:

Tablo 8. Evlenme Yaşlarına Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Faktör	Evlenme Yaşı	N	\bar{X}	Sd	t	p
Olumlu Kişilik	18-24 yaş arası	235	3,32	0,95	-1,40	0,16

**AİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Özellikleri						
	25 yaş ve üzeri	167	3,46	0,98		
	18-24 yaş arası	235	3,76	1,09		
Duygusal Yakınlık					-1,53	0,12
	25 yaş ve üzeri	167	3,93	1,05		
	18-24 yaş arası	235	3,84	1,16		
Sadakat					-1,82	0,06
	25 yaş ve üzeri	167	4,05	1,05		
	18-24 yaş arası	235	3,86	0,81		
Diğerkâmlık					1,15	0,24
	25 yaş ve üzeri	167	3,77	0,87		
	18-24 yaş arası	235	4,31	0,98		
Din ve Maneviyat					-1,48	0,14
	25 yaş ve üzeri	167	4,45	0,86		
	18-24 yaş arası	235	3,52	0,95		
Yaşam Doymu					0,48	0,62
	25 yaş ve üzeri	167	3,48	0,90		

Evlenme yaşlarına göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuç olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre evlenme yaşı değişkeninin katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doymaları üzerinde anlamlı bir değişiklik sebebi olmadığı anlaşılmıştır.

Evlilik yaşı ve manevi doyum, bireylerin psikolojik olgunluklarına, beklentilerine ve yaşam deneyimlerine göre değişkenlik gösterebilir. Daha olgun yaşta evlenen bireylerin, genellikle kişisel gelişimlerine, kariyerlerine ve sosyal ilişkilerine daha fazla zaman ayırdıkları ve bu durumun evliliklerinin daha dengeli bir şekilde sürdürülmesine katkı sağladığı ve manevi doymu arttırdığı düşünülürken; erken yaşta evlenen bireylerin ise duygusal ve psikolojik olgunluk açısından eksik olabilecekleri ve bu durumun ilişkide tatminsizliklere ve manevi doyum düşüklüğüne yol açacağı düşünülebilir. Evlilik, karşılıklı anlayış, sevgi, güven ve empati gibi manevi değerler üzerine inşa edildiğinde

evlilik yaşı değişkenine bakılmaksızın kişilerin hayatlarında derin bir anlam bulmalarına yardımcı olabilir.

Lammers ve arkadaşları da yaptıkları çalışmada evlenme yaşının ve evlilikle ilgili değerlerin manevi doyum üzerinde önemli etkisi olduğunu vurgulamıştır (Lammers vd., 2011). Sweeney de çalışmasında erken yaşta evlenen bireylerin ekonomik ve manevi doyumlarının daha düşük olduğunu ve daha geç yaşta evlenenlerin evliliklerinden genellikle daha fazla manevi doyum aldıklarını vurgulamıştır (Sweeney, 2002).

2.8. Evlilik Sürelerine Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeyleri üzerinde evlilik süresi değişkeninin anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için yapılan testlerin sonuçları Tablo 9’da sunulmuştur:

Tablo 9. Evlilik Sürelerine Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Faktör / Ölçek	Levene		ANOVA		Brown-Forsythe		Aralarında Farklılık Olan Gruplar
	Statistic	P	F	P	Statistic ^a	P	
Olumlu Kişilik Özellikleri	1,05	0,38	5,89	0,00**	-	-	0-5 yıl > Diğer tüm gruplar
Duygusal Yakınlık	3,51	0,00**	-	-	5,66	0,00**	0-5 yıl > Diğer tüm gruplar
Sadakat	3,57	0,00**	-	-	3,51	0,00**	0-5 yıl > Diğer tüm gruplar
Diğerkâmlık	0,97	0,43	0,83	0,52	-	-	-
Din ve Maneviyat	3,40	0,00**	-	-	1,17	0,31	-
Yaşam Doyumu	0,66	0,65	1,22	0,29	-	-	-

 AILEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ

** P<0,00

Evlilik sürelerine göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında olumlu kişilik özellikleri, duygusal yakınlık ve sadakat boyutunda evlilik süresi 0-5 yıl olan grup lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Evlilik süresi 0-5 yıl olan gruptaki katılımcılar “olumlu kişilik özellikleri” boyutunu $\bar{X}=3,83$ puanla değerlendirirken, 6-10 yıl olanlar $\bar{X}=3,27$ puanla, 11-15 yıl olanlar $\bar{X}=3,50$ puanla, 16-20 yıl olanlar $\bar{X}=3,22$ puanla, 21-25 yıl olanlar $\bar{X}=3,04$ puanla ve 26 yıl ve üzeri olanlar $\bar{X}=3,38$ puanla değerlendirmişlerdir. Evlilik süresi 0-5 yıl olan gruptaki katılımcılar “duygusal yakınlık” boyutunu $\bar{X}=4,33$ puanla değerlendirirken, 6-10 yıl olanlar $\bar{X}=3,77$ puanla, 11-15 yıl olanlar $\bar{X}=3,91$ puanla, 16-20 yıl olanlar $\bar{X}=3,66$ puanla, 21-25 yıl olanlar $\bar{X}=3,46$ puanla ve 26 yıl ve üzeri olanlar $\bar{X}=3,82$ puanla değerlendirmişlerdir. Evlilik süresi 0-5 yıl olan gruptaki katılımcılar “sadakat” boyutunu $\bar{X}=4,34$ puanla değerlendirirken, 6-10 yıl olanlar $\bar{X}=3,91$ puanla, 11-15 yıl olanlar $\bar{X}=3,97$ puanla, 16-20 yıl olanlar $\bar{X}=3,76$ puanla, 21-25 yıl olanlar $\bar{X}=3,63$ puanla ve 26 yıl ve üzeri olanlar $\bar{X}=3,91$ puanla değerlendirmişlerdir. Ölçeğin diğer iki faktöründe ve yaşam doyumunu ölçeğinde ise gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuca ulaşılmamıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında, evlilik süresi 0-5 yıl olan gruptaki katılımcıların olumlu kişilik özellikleri, duygusal yakınlık ve sadakat bakımından manevi doyum düzeylerinin diğer evlilik süresi grubundaki katılımcılara göre anlamlı Şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Evlilik süresi, eşler arasındaki manevi doyumunu etkileyen önemli faktörlerden biridir. Evliliğin baŐlangıŐ döneminde, duygusal yakınlık ve bağlılık duyguları manevi doyumunu destekler. Orta dönemde, karşılıklı destek, güven, aidiyet duygusu ve uzun vadeli bağlılık ne plana çıkar. Geç dönemde ise, daha derin, sabırlı ve anlayışlı bir sevgi anlayıŐı manevi doyumunu destekler. EŞler arası iletişim ve ilişki kalitesi, kişisel gelişim ve olgunluk, yaşam olayları ve dıŐsal faktörler, ocuk sahibi olma gibi unsurlar evlilik süresi ve manevi doyum arasındaki ilişkiyi belirleyen unsurlardır. Araştırmalar, evlilik süresi uzadıŐa manevi doyumun arttığını göstermektedir yani çiftlerin uzun yıllar süren evliliklerde genellikle daha yüksek bir manevi tatmin hissettikleri bulunmuştur. Fakat bu durum, ilişkinin kalitesine ve eşler arasındaki uyuma bağlıdır. Uzun vadeli araştırmalar, evliliğin ilk yıllarındaki tatminin zamanla deĐiŐebileceĐini göstermektedir. Çiftler arasında duygusal yakınlık ve güven arttıŐa, manevi doyumun da arttığı gözlemlenmiŐtir. Bununla birlikte farklı kültürel ve sosyo-ekonomik bağlamlarda yapılan çalışmalar, evlilik süresi ile manevi doyum arasındaki ilişkiyi etkileyen çevresel faktörlerin varlığını ortaya koymaktadır.

Sosyal destek teorisine göre evlilik süresi uzadıŐa çiftler arasındaki karşılıklı güven ve destek artmaktadır ve bu da manevi doyumunu olumlu etkilemektedir (Kawachi – Berkman, 2001). Sosyal rol teorisine ise çiftlerin evlilik hayatında rolleri ve sorumlulukları nasıl paylaŐtıkları üzerine odaklanmaktadır. Evlilik süresi arttıŐa eşler birbirinin rollerini daha iyi anlayabilir ve bu da ilişkide doyumunu olumlu yönde etkiler (Eagly – Wood, 1999).

2.9. Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeyleri üzerinde çocuk sahibi olma değişkenininin anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için yapılan testlerin sonuçları Tablo 10'da sunulmuştur:

Tablo 10. Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Faktör / Ölçek	Levene		ANOVA		Brown- Forsythe		Aralarında Farklılık Olan Gruplar
	Statistic	P	F	P	Statistic ^a	P	
Olumlu Kişilik Özellikleri	1,36	0,24	3,51	0,00**	-	-	Çocuğu yok > 2/3/4+ çocuk 1 çocuk > 2/3 çocuk
Duygusal Yakınlık	1,74	0,13	4,74	0,00**	-	-	Çocuğu yok > 2/3 çocuk
Sadakat	0,97	0,42	2,71	0,01*	-	-	Çocuğu yok > 2/3 çocuk 1 çocuk >2/3 çocuk
Diğerkâmlık	0,64	0,63	2,07	0,08	-	-	-
Din ve Maneviyat	1,87	0,11	0,68	0,60	-	-	-
Yaşam Doyumu	3,61	0,00**	-	-	0,74	0,56	-

** P<0,00; *P<0,05

AİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ

Çocuk sahibi olma durumlarına göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında olumlu kişilik özellikleri, duygusal yakınlık ve sadakat boyutunda çocuk sahibi olmayan ve tek çocuğu olan gruplar lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Çocuk sahibi olmayan katılımcılar “olumlu kişilik özellikleri” boyutunu $\bar{X}=3,74$ puanla değerlendirirken, 2 çocuğu olanlar $\bar{X}=3,27$ puanla, 3 çocuğu olanlar $\bar{X}=3,26$ puanla, 4 ve daha fazla çocuğu olanlar $\bar{X}=3,23$ puanla değerlendirmişlerdir. Çocuk sahibi olmayan katılımcılar “duygusal yakınlık” boyutunu $\bar{X}=4,35$ puanla değerlendirirken, 2 çocuğu olanlar $\bar{X}=3,70$ puanla ve 3 çocuğu olanlar $\bar{X}=3,68$ puanla değerlendirmişlerdir. Çocuk sahibi olmayan katılımcılar “sadakat” boyutunu $\bar{X}=4,25$ puanla değerlendirirken, 2 çocuğu olanlar $\bar{X}=3,81$ puanla ve 3 çocuğu olanlar $\bar{X}=3,79$ puanla değerlendirmişlerdir. Ölçeğin diğer iki faktöründe ve yaşam doyumunu ölçeğinde ise gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuca ulaşılmamıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında, çocuk sahibi olmayan ve tek çocuğu olan katılımcıların olumlu kişilik özellikleri, duygusal yakınlık ve sadakat bakımından manevi doyum düzeylerinin 2, 3 ve 4+ çocuğu olan katılımcılara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Evlilikte çocuk sahibi olmak, çiftler için manevi doyumun önemli kaynaklarından biridir. Çocuklar, aileye yeni bir anlam ve amaç katarken, ebeveynlerin kendilerini daha anlamlı, sorumlu ve bağlantılı hissetmelerini sağlar. Çocuk sahibi olmak, eşler arasında ortak değerlerin daha fazla paylaşılmasına yol açabilir ve ebeveynlik süreci, çiftlerin birlikte daha fazla zaman geçirmelerini sağlar. Ancak çocuk sahibi olmak, bazı çiftler için stres, yorgunluk ve yaşam tarzındaki büyük değişiklikler getirir. Bu durumlar, özellikle kısa vadede, ebeveynlerin manevi doyumunu olumsuz etkileyebilir. Lammers ve arkadaşları çalışmalarında çocuk sahibi olmanın aile içinde güçlü bir bağ kurmaya yardımcı olduğunu ve bu bağların zamanla daha fazla manevi doyum sağlayabileceğini bulmuşlardır (Lammers vd., 2011). Ebeveynlerin manevi doyumlarının ve yaşam doyumlarının yüksek oluşu ailenin diğer bireyleri üzerinde de olumlu etki yapmaktadır (Koç - Cengil, 2023).

2.10. Aile Yapısına Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerinin aile yapısına göre anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için yapılan testlerin sonuçları Tablo 11’de sunulmuştur:

Tablo 11. Aile Yapısına Göre Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu

Faktör / Ölçek	Levene		ANOVA		Brown-Forsythe		Aralarında Farklılık Olan Gruplar
	Statistic	P	F	P	Statistic ^a	P	

Olumlu Kişilik Özellikleri	1,82	0,14	5,54	0,00**	-	-	Evli (çocuksuz) Çocuklu Geniş aile	çift > aile;
Duygusal Yakınlık	3,91	0,00**	-	-	4,99	0,00**	Evli (çocuksuz) Çocuklu Geniş aile	çift > aile;
Sadakat	2,64	0,04*	-	-	3,64	0,02*	Evli (çocuksuz) Çocuklu Diğer	çift > aile;
Diğerkâmlık	0,29	0,82	3,73	0,01*	-	-	Evli (çocuksuz) Geniş aile; Diğer	çift >
Din ve Maneviyat	5,08	0,00**	-	-	3,89	0,02*	Evli (çocuksuz) Diğer	çift >
Yaşam Doyumu	1,70	0,16	1,67	0,17	-	-	-	-

** P<0,00; *P<,0,05

Aile yapısına göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında ölçeğin tüm boyutlarında çocuksuz evli çiftler lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Çocuksuz evli çiftler “olumlu kişilik özellikleri” boyutunu $\bar{X}=3,87$ puanla değerlendirirken, çocuklu aileler (çekirdek aile) $\bar{X}=3,32$ puanla ve geniş ailede yaşayan katılımcılar (aile büyükleriyle beraber) ise $\bar{X}=3,43$ puanla değerlendirmişlerdir. Çocuksuz evli çiftler “duygusal yakınlık” boyutunu $\bar{X}=4,44$ puanla değerlendirirken, çocuklu aileler (çekirdek aile) $\bar{X}=3,75$ puanla ve geniş ailede yaşayan katılımcılar (aile büyükleriyle beraber) ise $\bar{X}=3,83$ puanla değerlendirmişlerdir. Çocuksuz evli çiftler “sadakat” boyutunu $\bar{X}=4,37$ puanla değerlendirirken, çocuklu aileler (çekirdek aile) $\bar{X}=3,87$ puanla ve diğer katılımcılar $\bar{X}=3,30$ puanla değerlendirmişlerdir. Çocuksuz evli çiftler “diğerkâmlık” boyutunu $\bar{X}=3,96$ puanla değerlendirirken geniş ailede

AİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ

yaşayan katılımcılar (aile büyükleriyle beraber) $\bar{X}=3,56$ puanla ve diğer katılımcılar $\bar{X}=3,09$ puanla değerlendirmişlerdir. Çocuksuz evli çiftler “din ve maneviyat” boyutunu $\bar{X}=4,62$ puanla değerlendirirken diğer katılımcılar ise $\bar{X}=3,25$ puanla değerlendirmişlerdir. Yaşam doyumu ölçeğinde ise gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuca ulaşılmamıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında, çocuksuz evli çiftlerin ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ölçeğinin tüm boyutlarında verdikleri puanların çekirdek aile, geniş aile ve diğer aile yapılarında yaşayan katılımcılara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yapılan çalışmalar aile yapısının, bireylerin manevi doyumunu etkilediğini göstermektedir. Evlilik ve çocuk sahibi olmak, çiftlerin yaşam amacını derinleştirir ve aile içinde güçlü bağlar kurar. Tek ebeveynli ailelerde, çocuklara karşı duyulan güçlü sevgi ve onların büyümelerine katkı sağlama duygusu manevi doyum kaynağı olabilirken boşanmış ebeveynler için çocuklarıyla olan ilişkileri, manevi doyumun bir kaynağı olabilir. Geniş ailelerdeki ise çoklu kuşaklar arasındaki bağlar, bireylere manevi tatmin sağlayabilir. Aile yapısının sağlıklı olması, güçlü iletişim, sevgi, ortak değerler ve destekleyici ilişkiler, bireylerin manevi doyumları üzerinde etkilidir.

Bu konuda yapılan çalışmalar, farklı aile yapılarının (evli çiftler, boşanmış aileler, tek ebeveynli aileler, geniş aileler vs.) bireylerin manevi doyumları üzerindeki rolünü anlamayı amaçlamıştır. Hetherington ve Kelly çalışmalarında, boşanmış ailelerde çocuklar ve ebeveynler arasındaki ilişkileri, manevi doyum deneyimlerini ve yeniden evlilik gibi etkenleri ele almıştır. Çalışmada ebeveynlerin manevi doyumunu, boşanmanın ardından yeniden kurdukları aile yapısına ve yaşadıkları ilişkisel değişimlere bağlı olarak şekillendiği değerlendirilmektedir (Hetherington – Kelly, 2002). Amato ve Keith yaptıkları çalışmada boşanmış ailelerdeki çocukların, ebeveynlerin boşanma sonrası manevi tatmin düzeyleri ile ilgili zorluklar yaşadığını tespit etmiştir (Amato – Keith, 1991).

2.11. Ailede Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki

Ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyumu arasındaki ilişki düzeyinin ve yönünün belirlenmesi için korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur:

Tablo 12. Ailede Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkiyi Gösteren Korelasyon Analizi

Faktör	Korelasyon	Olumlu Kişilik Özellikler i	Duygusa l Yakınlık	Sadaka t	Diğerkâmlı k	Din ve Manevi t	Yaşam ve Doyu m Ölçeği
--------	------------	--------------------------------------	--------------------------	-------------	-----------------	-----------------------	------------------------------------

Olumlu Kişilik Özellikleri	Pearson Korelasyon	1	,85**	,79**	,50**	,59**	,58**
	Anlamlılık		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Duygusal Yakınlık	Pearson Korelasyon	,85**	1	,90**	,50**	,59**	,60**
	Anlamlılık	0,00		0,00	0,00	0,00	0,00
Sadakat	Pearson Korelasyon	,79**	,90**	1	,49**	,66**	,61**
	Anlamlılık	0,00	0,00		0,00	0,00	0,00
Diğerkâmlı k	Pearson Korelasyon	,50**	,50**	,49**	1	,39**	,39**
	Anlamlılık	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00
Din ve Maneviyat	Pearson Korelasyon	,59**	,59**	,66**	,39**	1	,55**
	Anlamlılık	0,00	0,00	0,00	0,00		0,00
Yaşam Doyum Ölçeği	Pearson Korelasyon	,58**	,60**	,61**	,39**	,55**	1
	Anlamlılık	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

**AİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

N	402	402	402	402	402	402
---	-----	-----	-----	-----	-----	-----

** P<0,00

Tablo 12’de görülen korelasyon değerleri, her iki ölçekteki tüm faktörler arasında yüksek ve orta seviyede, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü Büyüköztürk’e göre “korelasyon katsayısının, mutlak değer olarak 0,30’un altında olması düşük düzeyde, 0,30 ile 0,70 arasında olması orta düzeyde, 0,70’nin üstünde olması ise yüksek düzeyde bir ilişki olduğu” şeklinde kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2020). Ölçekleri meydana getiren faktörlerin aralarındaki ilişkinin yönü ve seviyesi etraflıca incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ölçeğinin olumlu kişilik özellikleri faktörünün duygusal yakınlık ve sadakat faktörleri ile yüksek seviyede ($r=85$; $r=79$; $p<0,01$); diğerkâmlık ve din ve maneviyat faktörleri ile orta seviyede ($r=50$; $r=59$; $p<0,01$) ve yaşam doyumunu ölçeği ile orta seviyede ($r=58$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmaktadır. Duygusal yakınlık faktörünün olumlu kişilik özellikleri ve sadakat faktörleri ile yüksek seviyede ($r=85$; $r=90$; $p<0,01$); diğerkâmlık ve din ve maneviyat faktörleri ile orta seviyede ($r=50$, $r=59$, $p<0,01$) ve yaşam doyumunu ölçeği ile orta seviyede ($r=60$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmaktadır. Sadakat faktörünün olumlu kişilik özellikleri ve duygusal yakınlık faktörleri ile yüksek seviyede ($r=79$; $r=90$; $p<0,01$); diğerkâmlık ve din ve maneviyat faktörleri ile orta seviyede ($r=49$; $r=66$; $p<0,01$) ve yaşam doyumunu ölçeği ile orta seviyede ($r=61$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmaktadır.

Ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ölçeğinin diğerkâmlık faktörünün ölçeğin diğer tüm faktörleriyle ve yaşam doyumunu ölçeği ile orta seviyede ($r=50$; $r=50$; $r=49$; $r=39$; $r=39$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmaktadır. Aynı şekilde din ve maneviyat faktörünün de ölçeğin diğer tüm faktörleriyle ve yaşam doyumunu ölçeği ile orta seviyede ($r=59$; $r=59$; $r=66$; $r=39$; $r=55$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmaktadır. Benzer şekilde yaşam doyumunu ölçeğinin de ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ölçeğinin tüm faktörleriyle orta seviyede ($r=58$; $r=60$; $r=61$; $r=39$; $r=55$; $p<0,01$) bir ilişki bulunmaktadır.

Elde edilen bulgulara bakıldığında, ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyumunu arasında pozitif yönde, anlamlı ve genel olarak orta düzeyde bir ilişkinin varlığı görülmektedir. Determinasyon katsayısı dikkate alındığında $0,39<r<0,61$ boyutlar arasındaki değişkenliğin %15 ile %37 arasında birbirinden kaynaklandığı söylenebilir. Dolayısıyla bu sonuç, ailede eşler arasında algılanan manevi doyumun yüksek olmasının ilişkili olduğu konulardan birisinin de yaşam doyumunu düzeyinin yüksek olması şeklinde yorumlanabilir.

Eşler arasındaki manevi doyum ve yaşam doyumunu arasındaki ilişki, evlilik ve aile hayatını anlamak için önemlidir (Warnick, 2024). Manevi doyum, yaşamda anlam, amaç ve

duygusal tatmin duygusuyla ilişkilidir ve evlilikte manevi doyum, eşler arasındaki ilişki kalitesi, paylaşılan değerler, duygusal bağlar, manevi inançlar ve karşılıklı destekle şekillenir. Yaşam doyumunu ise, bireylerin genel yaşam memnuniyetlerini ölçen ve kişisel ve sosyal yaşamdan aldıkları tatminin bir göstergesidir. Manevi doyumun yüksek olması, genellikle daha güçlü bir yaşam doyumuyla bağlantılıdır.

Evlilikteki manevi doyum, çiftlerin birbirlerine olan duygusal bağlarının güçlü olmasıyla doğrudan ilişkilidir. Ortak dini inançlar, etik değerler ve yaşam felsefeleri, çiftlerin birbirlerine ve hayata karşı tutumlarını etkileyebilir. Evlilik, aynı zamanda güçlü bir sosyal destek kaynağıdır ve eşlerin birbirlerine sundukları duygusal, fiziksel ve manevi destek, bireylerin stresle başa çıkmalarını sağlar ve yaşam doyumunu artırır. Literatürde de farklı araştırmalar evlilik ve manevi doyum arasındaki ilişkinin, bireylerin yaşam kalitesini ve genel mutluluğunu artırmadaki önemli rolünü ortaya koymaktadır (Amato – Previti, 2003).

Sonuç

Aile içerisindeki ilişkiler ve bu ilişkilerin niteliği, bireylerin yaşam doyumunu üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Özellikle eşler arasındaki manevi doyum, aile içi huzurun sağlanmasında ve bireylerin yaşamdan tatmin olmasında önemli bir rol oynar. Manevi doyum, bireyin hayatı anlamlandırma, iç huzur bulma ve yaşamın zorluklarına karşı dayanıklılık geliştirme gibi unsurları içerir. Bu bağlamda, eşler arasındaki manevi doyumun, genel yaşam doyumunu nasıl etkilediği merak uyandıran bir araştırma alanıdır. Bu çalışmada, ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, manevi doyumun bireylerin genel refahı üzerindeki etkisine dair önemli bilgiler sunmayı hedeflemiştir. Ayrıca bu çalışmada eşler arasında algılanan manevi doyum ile yaşam doyumunu; cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, meslek, ekonomik durum, evlenme yaşı, evlilik yaşı, çocuk sahibi olma durumu ve aile yapısı değişkenleri bağlamında ele alınmıştır.

Elde edilen bulgulara göre katılımcıların hem ailede eşler arasında manevi doyum hem de yaşam doyumunu algılarının 5'li likert tipi ölçekte 4'e karşılık gelen "çoğunlukla katılıyorum" düzeyinde olduğu ifade edilebilir. Normallik değerlerinin istenen seviyelerde ve güvenilirlik değerlerinin de yüksek olması veriler için parametrik ve ilişkisel analizlerin yapılabileceğini ortaya koymuştur.

Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ölçeğinin tüm faktörlerinde gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılık diğerkâmlık faktöründe kadınlar lehine olurken diğer dört faktörde ise erkek lehine gerçekleşmiştir. Yaşam doyumunu ölçeğinde ise cinsiyet değişkeninin katılımcıların yaşam doyumları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar ışığında cinsiyet değişkeninin ailede eşler arasında

AİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ

algılanan manevi doyumları üzerinde anlamlı değişikliğe sebep olduğu, bu değişikliğin de ölçeğin boyutları bağlamında farklı gruplar lehine tezahür ettiği görülmektedir.

Yaşlarına göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında olumlu kişilik özellikleri, duygusal yakınlık ve sadakat boyutunda 21-34 yaş grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Ölçeğin diğer iki faktöründe ve yaşam doyum ölçeğinde ise gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuca ulaşılmamıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında, 21-34 yaş grubundaki katılımcıların olumlu kişilik özellikleri, duygusal yakınlık ve sadakat bakımından manevi doyum düzeylerinin diğer yaş grubundaki katılımcılara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Öğrenim durumlarına göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuç olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre öğrenim durumu değişkeninin katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyumları üzerinde anlamlı bir değişiklik sebebi olmadığı anlaşılmıştır.

Mesleklerine göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında olumlu kişilik özellikleri ve duygusal yakınlık boyutunda işçi grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Ölçeğin diğer faktörlerinde ve yaşam doyum ölçeğinde ise gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuca ulaşılmamıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında, işçi grubundaki katılımcıların olumlu kişilik özellikleri ve duygusal yakınlık bakımından manevi doyum düzeylerinin diğer meslek grubundaki katılımcılara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Ekonomik durumlarına göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum düzeylerine bakıldığında gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuç olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre ekonomik durum değişkeninin katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyumları üzerinde anlamlı bir değişiklik sebebi olmadığı anlaşılmıştır.

Evlenme yaşlarına göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuç olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre evlenme yaşı değişkeninin katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyumları üzerinde anlamlı bir değişiklik sebebi olmadığı anlaşılmıştır.

Evlilik sürelerine göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında olumlu kişilik özellikleri, duygusal yakınlık ve sadakat boyutunda evlilik süresi 0-5 yıl olan grup lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Ölçeğin diğer iki faktöründe ve yaşam doyum ölçeğinde ise gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuca ulaşılmamıştır. Elde edilen

bulgulara bakıldığında, evlilik süresi 0-5 yıl olan gruptaki katılımcıların olumlu kişilik özellikleri, duygusal yakınlık ve sadakat bakımından manevi doyum düzeylerinin diğer evlilik süresi grubundaki katılımcılara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çocuk sahibi olma durumlarına göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında olumlu kişilik özellikleri, duygusal yakınlık ve sadakat boyutunda çocuk sahibi olmayan ve tek çocuğu olan gruplar lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Ölçeğin diğer iki faktöründe ve yaşam doyumunu ölçeğinde ise gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuca ulaşılmamıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında, çocuk sahibi olmayan ve tek çocuğu olan katılımcıların olumlu kişilik özellikleri, duygusal yakınlık ve sadakat bakımından manevi doyum düzeylerinin 2, 3 ve 4+ çocuğu olan katılımcılara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Aile yapısına göre katılımcıların ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyum düzeylerine bakıldığında ölçeğin tüm boyutlarında çocuksuz evli çiftler lehine anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Yaşam doyumunu ölçeğinde ise gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturacak sonuca ulaşılmamıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında, çocuksuz evli çiftlerin ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ölçeğinin tüm boyutlarında verdikleri puanların çekirdek aile, geniş aile ve diğer aile yapılarında yaşayan katılımcılara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Elde edilen bulgulara bakıldığında, ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ve yaşam doyumunu arasında pozitif yönde, anlamlı ve genel olarak orta düzeyde bir ilişkinin varlığı görülmektedir. Determinasyon katsayısı dikkate alındığında $0,39 < r < 0,61$ boyutlar arasındaki değişkenliğin %15 ile %37 arasında birbirinden kaynaklandığı söylenebilir. Dolayısıyla bu sonuç, ailede eşler arasında algılanan manevi doyumun yüksek olmasının ilişkili olduğu konulardan birisinin de yaşam doyumunu düzeyinin yüksek olması şeklinde yorumlanabilir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar(lar) / Author(s): Muammer Cengil-Ahmet Koç

Finansman / Funding: Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul ederler. / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.

ÂİLEDE EŞLER ARASINDA ALGILANAN MANEVİ DOYUM İLE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ

Kaynakça

- Amato, Paul R. - Keith, Bruce. "Parental Divorce and the Well-being of Children: A Meta-analysis". *Psychological Bulletin* 110/1 (1991), 26-46. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.26>
- Amato, Paul R. - Previti, Denise. "People's Reasons for Divorcing: Gender, Social Class, the Life Course and Adjustment". *Journal of Family Issues* 24/5 (2003), 657-658. <https://doi.org/10.1177/0192513X03024005002>
- Bahr, Howard M. - Chadwick, Bruce. A. "Religion and Family in Middletown: USA". *Journal of Marriage and Family* 47/2 (1985), 407-414. <https://doi.org/10.2307/352140>
- Bakker, Arnold B. - Demerouti, Evangelia "The Job Demands-Resources Model: State of the Art". *Journal of Managerial Psychology* 22/3 (2007), 309-328. <https://doi.org/10.1108/02683940710733115>
- Bakker, Arnold B. - Demerouti, Evangelia. "The Spillover-Crossover Model". *New Frontiers in Work and Family Research*, ed. J. G. Grzywacz, E. Demerouti, (London: Psychology Press, 2013), 55-70.
- Bodenmann, Guy - vd. "Stress, Sex and Satisfaction in Marriage". *Personal Relationship* 14/4 (2007), 551-569. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2007.00171.x>
- Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 27. Basım, 2020.
- Büyüköztürk, Şener vd. *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 35. Basım, 2024.
- Cengil, Muammer - Koç, Ahmet. "Eşler Arasında Algılanan Manevi Doyum Ölçeği (EŞMDÖ)". *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24 (Aralık 2023), 87-115. <https://doi.org/10.51553/bozifder.1336842>
- Clark, Andrew E. - Oswald, Andrew. J. "Satisfaction and Comparison Income". *Journal of Public Economics* 61/3 (1996), 359-381. [https://doi.org/10.1016/0047-2727\(95\)01564-7](https://doi.org/10.1016/0047-2727(95)01564-7)
- Conger, Rand D.vd. "Economic Pressure, Parent Personality and Child Development: An Interactionist Analysis". *Historical Social Research* 35/2 (2010) 169-194. <https://doi.org/10.2307/20762455>
- Dağlı, Abidin - Baysal, Nigah. "Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 15/59 (Ekim 2016), 1250-1262. <https://doi.org/10.17755/esosder.263229>
- Diener, Ed. - Biswas-Diener, Robert. "Will Money Increase Subjective Well-being". *Social Indicators Research* 57/2 (2002), 119-169. <https://doi.org/10.1023/A:1014411319119>
- Diener, Ed vd. "The Satisfaction with Life Scale". *Journal of Personality Assessment* 49/1 (1985), 71-75. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4901_13
- Easterlin, Richard. A. "Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence". In *Nations and Households in Economic Growth: Essays in Honor of Moses Abramovitz*, ed. Paul A. David, Melvin W. Reder. Elsevier Science and Technology, 89-125, 1974.
- Eagly, Alice H. - Wood, Wendy. "The Origins of Sex Differences in Human Behavior: Evolved Dispositions Versus Social Roles". *American Psychologist* 54/6 (1999), 408-423. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.6.408>
- Emmons, Robert A. vd. *The Psychology of Gratitude*. The Guilford Press, 2003.
- George, Darren - Mallery, Paul. *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference 17.0*. Boston: Pearson, 10. Basım, 2010.
- Greenhaus, Jeffry. H. - Beutell, Nicholas. J. "Sources of Conflict Between Work and Family Roles". *Academy of Management Review* 10/1 (1985), 76-88. <https://doi.org/10.2307/258214>
- Graham, Carol L. - Pettinato, Stefano. *Happiness and Hardship: Opportunity and Insecurity in New Market Economies*. Washington: Bookings Institution Press. <https://doi.org/10.2307/20033289>
- Gottman, John. M. - Silver, Nan. *The Seven Principles for Making Marriage Work*. New York: Crown Publishers, 1999.
- Handal, Paul J. - Lace, John W. "Differential Effects of Family Structure on Religion and Spirituality of Emerging Adult Males and Females". *Journal of Religion and Health* 56 (2017), 1361-1370. <https://doi.org/10.1007/s10943-016-0343-3>
- Hahs-Vaughn, Debbie L. - Lomax, Richard G. *An Introduction to Statistical Concepts*. London: Routledge, 2013.
- Helliwell, John F. vd. "World Happiness Report 2019". *Sustainable Development Solutions Network*. Erişim Tarihi 10.09.2024. <https://worldhappiness.report/ed/2019>
- Hetherington, E.M. - Kelly, Julian. *For Better or for Worse: Divorce Reconsidered*. New York: W.W. Norton & Company, 2002.

- Hochschild, Arlie Russel. *The Time Bind: When Work Becomes Home and Home Becomes Work*. New York: Metropolitan Books, 2001.
- Jackson, Jeffrey B., vd. "Gender Differences in Marital Satisfaction: A Meta-analysis". *Journal of Marriage and Family* 76/1 (2014), 105-129. <https://doi.org/10.1111/jomf.12077>
- Joshi, Shobhna, vd. "Religious Belief and Its Relation to Psychological Well-being". *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology* 34/2, (2008), 345-354.
- Kahneman, Daniel - Deaton, Angus. "High Income Improves Evaluation of Life but Not Emotional Well-Being". *Proceedings of the National Academy of Sciences (PNAS)* 107/38 (2010), 16489-16493. <https://doi.org/10.1073/pnas.1011492107>
- Kawachi, I. - Berkman, Lisa F. "Social Ties and Mental Health". *Journal of Urban Health* 78/3 (2001), 458-467. <https://doi.org/10.1093/jurban/78.3.458>
- Koç, Ahmet - Cengil, Muammer, "Ailede Çocuklarda ve Ergenlerde Algılanan Manevi Doyum Ölçeği (AÇAMDÖ)". *Amasya İlahiyat Dergisi* 21 (2023), 385-423. <https://doi.org/10.18498/amailad.1336900>
- Koenig, Harold G., vd., "Religious Coping and Health Status in Medically ill Hospitalized Older Adults". *Journal of Nervous & Mental Disease* 186/9 (1998), 513-521. <https://doi.org/10.1097/00005053-199809000-00001>
- Koenig, Harold G. "Religious Coping and Depression Among Elderly, Hospitalized Medically ill Men". *The American Journal of Psychiatry* 149/12 (1992), 1693-1700. <https://doi.org/10.1176/ajp.149.12.1693>
- Lammers, Joris vd. "Power Increases Social Distance". *Social Psychological and Personality Science* 3/3, (2011) 1238-1245. <https://doi.org/10.1177/1948550611418679>
- Lavretsky, Helen. "Spirituality and Aging". *Aging Health* 6/6 (2010), 749-769. <https://doi.org/10.2217/ah.10.70>
- Pargament, Kenneth. I. *The Psychology of Religion and Coping: Theory, Research and Practice*. New York: Guilford Press, 1997.
- Parker, David F. - DeCotiis, T. A. "Organizational Determinants of Job Stress". *Organizational Behavior and Human Performance* 32/2 (1983), 260-283. [https://doi.org/10.1016/0030-5073\(83\)90145-9](https://doi.org/10.1016/0030-5073(83)90145-9)
- Proulx, Christine-Helms, Heather M. "Marital Quality and Personal Well-Being: A Meta-Analysis of Longitudinal Studies". *Journal of Marriage and Family* 69/3 (2007), 576-593. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2007.00393.x>
- Ramadhina, Fenisa vd. "Spirituality and Marital Satisfaction as Predictors of Subjective Happiness in Married Couples". *Conference: Proceedings of the 1st Pedagogika International Conference on Educational Innovation, PICEI 2022* (2022), Gorontalo Indonesia. <https://eudl.eu/pdf/10.4108/eai.15-9-2022.2335887>
- Rusbult, Caryl. E. - Agnew, Christopher - Arriaga Ximena, "The Investment Model of Commitment Processes". *Department of Psychological Sciences Faculty Publications*, 2011.
- Sayın, Mine, vd. "The Relationship of Marital Satisfaction and Life Satisfaction with Spiritual Orientation: The Mediating Role of Sacrifice and Sensitivity". *Spiritual Psychology and Counseling* 4 (2019), 237-256. <http://dx.doi.org/10.37898/spc.2019.4.3.083>
- Seligman, Martin. *Authentic Happiness: Using the New Positive Psychology to Realize Your Potential for Lasting Fulfillment*. New York: Free Press, 2002.
- Snyder, Charles R. - Lopez, Shane L. *Handbook of Positive Psychology*. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- Sweeney, Megan "Two Decades of Family Change: The Shifting Economic Foundations of Marriage". *American Sociological Review* 67/1 (2002), 132-147. <https://doi.org/10.2307/3088937>
- Veenhoven, Ruut. *Conditions of Happiness*. Boston: Springer, 2011.
- Waite, Linda J. - Gallagher, Maggle. *The Case for Marriage: Why Married People Are Happier, Healthier and Better off Financially*. New York: Doubleday, 2001.
- Walsh, Froma. *Strengthening Family Resilience*. New York: The Guilford Press, 2016.
- Wrzensiewski, Amy - Dutton, Jane E. "Crafting a Job: Revisioning Employees as Active Crafters of Their Work". *Academy of Management Review* 26/2 (2001), 179-201. <https://doi.org/10.2307/259118>
- Warnick, David D. *Pre-Marriage Workbook for Couples: Prepare for a Lifetime of Love: Your Step-by-Step Guide to Building a Resilient and Joyful Union*. Traverse City: Independent Publisher, 2024.
- Zhang, Cheng - Liang, Yanan, "The Impact of Education Level on Marital Satisfaction: Evidence from China". *Social Sciences & Humanities Open* 7/1 (2023), 1-7. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2023.100487>
- Zhumgalbekov, Argen, vd. "Evli Bireylerin Evlilik Uyumu ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi". *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi (AKEF)* 5(1) 2023, 1-15. <https://doi.org/10.38151/akef.2023.41>